

MUZEJSKI ČASOPIS

GORNJESAVSKI
MUZEJ JESENICE
PREŠERNOVA 46, 4270 JESENICE

Muzejsko društvo Jesenice in Gornjesavski muzej Jesenice,
Številka II, leto XIII, MAREC 2003

Polžirna plačana pri pošti
4270 Jesenice

DROLC Franc
Osrednja knjižnica Kranj
Tavčarjeva 41, 4000 KRANJ

JESEN V GORNJESAVSKEM MUZEJU JESENICE

Poletje se počasi poslavlja in bliža se jesen, ko bo v našem muzeju še posebej živahno. Že prvi teden v septembru bodo v Kosovi graščini na Jesenicah na ogled likovna dela akademskega slikarja Bonija Čeha. Razstavo je pripravil Tone Konobel s sodelavci iz Muzejev radovljiške občine in Gorenjskega muzeja iz Kranja. Dopolnjevali jih bodo zvoki Jesenskih serenad, ki jih tradicionalno pripravlja Glasbena mladina Slovenije. Konec septembra bomo zaključili enoletni projekt Lepa pušča, ki smo ga v sodelovanju z glavnim organizatorjem, Univerzitetnim kulturnim centrom Univerze v Celovcu izvajali od pomladi 2002. Pregled vseh aktivnosti bo predstavljen na razstavi v Kosovi graščini, ki jo bomo odprli 29. septembra. V oktobru bodo v Kosovi graščini na ogled unikatni stoli priznanega slovenskega arhitekta in oblikovalca profesorja Janeza Suhadolca.

Osrednja pozornost bo usmerjena na dva projekta, ki ju sofinancirata Ministrstvo za kulturo in Občina Jesenice. Prvi projekt je razstava umetniških del 18. in 19. stoletja, ki jih hrani naš muzej. Najdragocenejše med njimi so tri oltarne slike beneškega baročnega slikarja Nicole Grassija, ki smo jih že leta 1992 predstavili na razstavah v Narodni galeriji v Ljubljani in Kosovi graščini na Jesenicah. Poleg naštetih hrani muzej še nekaj drugih likovnih del znanih slovenskih slikarjev kot so Potočnik, Herrlein, Jakob iz Loke in drugi. Pri strokovni obdelavi gradiva in pripravi razstave ter kataloga bo sodeloval dr. Ferdinand Šerbelj, kustos Narodne galerije, ki je razstavo uvrstila v svoj program. Razstavo bomo slovesno odprli sredi novembra v okviru Čufarjevih dnevov.

Drugi projekt za katerega smo uspeli pridobiti sredstva na projektnem razpisu Ministrstva za kulturo je multimedijška predstavitev železarske zbirke. Že nekaj let smo si prizadevali pridobiti sredstva za sodobno predstavitev zgodovine železarstva in železarske dediščine na Gorenjskem. Glavni razlog za naša prizadevanja je bil ta, da se zavedamo nujnosti obnove Ruardove graščine in prenove železarske zbirke, ki bo prihodnje leto praznovala 50 let. Današnji obiskovalci pričakujejo sveže pristope in

prihajajo v muzeje zato, da bi prijetno in poučno preživeli tu nekaj uric. Omejena kadrovska zasedba obenem ne dopušča, da bi posameznega naključnega obiskovalca vodili po zbirki. Poseben problem predstavlja obisk tujih skupin, ki pričakujejo vodstvo v tujem jeziku. Vse našete probleme bomo vsaj delno rešili z multimedijško predstavitvijo, ki bo od 4. decembra naprej na ogled v prostorih Ruardove graščine. Kasneje jo bomo preselili v prenovljene prostore v kasarni, kjer si jo bodo obiskovalci lahko ogledali v času prenove železarske zbirke.

Vzporedno bo v mesecu septembru, oktobru in novembru potekala obnova Finžgarjeve domačije v Doslovčah, ki je iz tega razloga že zaprta. Nujna dela na hiši naj bi bila zaključena do srede septembra, ko bo hiša predvidoma ponovno odprta za ogled. Kasneje bodo potekala še razna zunanja dela in dela na objektih, ki sodijo v sklop domačije. V času jesenskih in novoletnih počitnic se obeta še zadnji sklop muzejskih delavnic v Čopovi rojstni hiši.

Jesen v Liznjekovi domačiji začenjamo z razstavo likovnih del sodobnega slikarja Ljuba Kozica, ki jo bomo odprli v petek 5. septembra. Razstava bo na ogled do konca meseca septembra, v oktobru pa bodo na ogled likovna dela slikarske kolonije Vrata 2003. Zadnja razstava v letošnjem letu bo etnološko obarvana. Gre za razstavo Slovenski kozolec, avtorja Slavka Mežka, ki je že večkrat gostovala po različnih slovenskih krajih in po svetu.

Kratek pregled dogajanja v Gornjesavskem muzeju Jesenice zaključujemo z informacijo, da bo letošnja jesen odločilna tudi za prihodnost našega muzeja. Novi Zakon o zagotavljanju javnega interesa za kulturo določa, da morajo občine ustanoviteljice sprejeti nov akt o ustanovitvi muzeja. Ker se je občina Žirovnica odločila, da odstopi od dosedanjega dogovora se bo potrebno na novo dogovoriti o vsebini, obliki in financiranju muzeja v bodoče. Upamo, da bomo v naslednji številki že lahko zapisali kaj več na to temo.

Kokošinek Nataša, ravnateljica

KAZALO

stran 1

JESEN V GORNJESAVSKEM
MUZEJU JESENICE (Kokošinek
Nataša)

stran 2

NOVA MULTIMEDIJA
ZGODOVINE ŽELEZARSTVA IN
RUDARSTVA (Irena Benedičič)

stran 2

PROGRAM PRIREDITEV
GORNJESAVSKEGA MUZEJA
JESENICE

stran 3

VSEBINA PREDAVANJ MDJ ZA
OBDOBJE OD SEPTEMBRA DO
DECEMBRA 2003

stran 3

SADRA S HRUŠICE (Borut
Razinger)

stran 4

IZLET "IZLETNIŠKEGA
DRUŠTVA" (Kovačič Zdravko)

stran 4

IZLET V PORABJE (dr. Marko
Terseglav)

*Prosimo vse člane MDJ, ki za letos
še niso plačali članarine 2.000 SIT,
da denar čimprej nakažejo na
transakcijski račun:
05100-8010096528,
vsem ostalim pa se zahvaljujemo,
ker so to že storili.*

MUZEJSKI ČASOPIS

Ustanovitelj: Muzejsko društvo Jesenice
Izdaja MDJ in Gornjesavski muzej Jesenice,
postavitev Design Damjan
Gradivo za izdajo pripravlja Razinger Borut,
Hrušica 175, tel.: 04/ 587 12 41
Naslov: Muzejsko društvo Jesenice, p. p. 138,
ž. r.: GB 51530-678-50064
Naklada 250 izvodov.
Cena: za člane MDJ brezplačno

NOVA MULTIMEDIJA ZGODOVINE ŽELEZARSTVA IN RUDARSTVA

Predstavljamo vam enega od dveh projektov, ki ju Gornjesavskemu muzeju Jesenice sofinancira tudi Ministrstvo za kulturo RS. S področja železarske in rudarske dediščine bo nastal projekt **Zgodovina železarstva in rudarstva - multimedija**.

Osnovno sporočilo multimedijske predstavitve ZGODOVINA ŽELEZARSTVA IN RUDARSTVA bo razdeljeno na tri dele (A, B in C).

V prvem delu bomo prikazali osnovne podatke od poselitve doline preko arheoloških najdb, ki pričajo o naselbinski kulturi Visoke Gorenjske, srednjeveškega železarstva vse do modernega železarstva 20. stoletja, s poudarkom na dejavnosti v Bistrici v Rožu, ki je bila del nekdanje jeseniške železarne kot tudi v predhodnici današnje italijanske železarne v Servoli (Škedenj pri Trstu).

Z aktualizacijo sodobnih (današnjih) posnetkov, bomo vključili tudi video posnetke, ki bodo ponazarjali današnji izgled nekdanj zgodovinsko, železarsko pomembnih lokacij. Iz sodobnega utripa krajev pa pogled v preteklost. Ta del programa bo voden samostojno, predstavljen z branim tekstom in fotografskim, video in tekstovnim delom prikazan v MTM tehniki. Znanstveni tekst predstavljen na poljuden način je namenjen najširši skupini gledalcev, obiskovalcev, ki bodo na sumaren, kratek način spoznali zanimivo dogajanje v preteklosti.

B del bo tematsko predstavljal razvoj dediščine po področjih. Prevladovali bodo fotografski in drugi slikovni dokumenti, ki bodo le s vsebinsko obogatitvijo strokovnimi podnapisi pojasnjevali in ponazarjali zgodovinsko preteklost. Osnovni nosilec je bogata fototeka in arhivsko ter dokumentarno gradivo. Številne informacije bodo potešile zahtevnejše, tako strokovne kot poljudne obiskovalce. Znotraj tematskih sklopov bo mogoče z multimedijem programom še izbirati tri podpoglavja:

- železarstvo,
- oglarstvo,
- Materialni dokazi (predmeti dediščina), ki jih hranimo **50 letnica muzeja**.

C del je namenjen povzemanju, zaključevanju, obnavljanju novo pridobljenega znanja skozi kviz oziroma računalniško igrice. Samostojno je namenjen manj zahtevni publiki in predvsem tistim, ki se želijo na zabaven način spoznati z zgodovinskim dogajanjem. Zagotovo bo ta del privlačen za otroke in odraščajočo mladino, kot posreden način izobraževanja ter tudi za vse tiste, ki jim primanjkuje časa in
s p r o š č e n e z a b a v e .

Z multimedijem programom želimo na primeru jeseniških fužin, njene zgodovinske preteklosti poiskati in ponuditi razvojne možnosti avtohtonim prebivalcem, ki bi se na ta način postopoma zaželi zavedati svoje industrijske železarske in hkrati uspešne preteklosti. Projekt bi naj vzpodbudil zavest domačinov, da naravne danosti nudijo tudi sodobnemu človeku možnosti za sicer specifičen napredek, ki so ga predhodniki v preteklosti že znali izkoristiti. Z odkritjem le teh preteklih aktivnosti, bi prebivalci lahko našli lastne produkte in neodkrite turistične destinacije, ki bi jih lahko ponudili v regiji. Upoštevati moramo močno turistično zaledje v Kranjski Gori in na Bledu.

Namen multimedije je prikazati vzpore in padce industrije železarstva, ki je zraslo iz malih obrti (fužine plavži) in predstaviti zgodovinsko preteklost na izobraževalen, razvedrilen in informativen način.

V prihodnje bi lahko multimedijem program še dopolnili s posameznimi poudarki na tematskih sklopih - poglavjih iz arheoloških ostankov oziroma izkopavanj, plavžarstva, rudarstva, oglarstva, kovaštva in kovaških izdelkov, tovarništva, etnologije delavstva in še drugih specifičnih značilnosti.

Multimedijem program na CD-ju bi nam omogočal tudi reprodukcijo našega izdelka, novejša tehnologija pa uporabo vseh raznolikih (današnjih) nosilcev informacij. Tako bi nam bilo omogočeno s prenosnim računalnikom, LCD projektorjem in prenosnimi zvočniki, predstavljati multimedijo kjerkoli na »terenu«.

Irena Lačen Benedičič
Avtorica projekta,
kustosinja železarske zbirke

OPRAVIČILO

vsem bralcem Muzejskega časopisa. Kot piše v glavi našega časopisa, ga izdaja Muzejsko društvo Jesenice (MDJ) skupaj z Gornjesavskim muzejem Jesenice (GSM). Vsak od obeh mora zato pravočasno preskrbeti za pripravo zadostno število člankov in programe prireditev in predavanj za prihodnje obdobje. Ker sem v marčni številki dobil od GSM premalo člankov, kar sem ugotovil šele zadnji trenutek, ko so v Design Damjan časopis že postavili, je ostala zadnja stran časopisa skoraj prazna. Bralcem se zato opravičujem, saj so se nekateri pritožili in niso bili zadovoljni z estetskim in vsebinskim izgledom Muzejskega časopisa, čeprav krivda ni bila moja.

B. Razingger

PROGRAM PRIREDITEV GORNJESAVSKEGA MUZEJA JESENICE

V KOSOVI GRAŠČINI

Od septembra 2003 do januarja 2004

Četrtek, 4. septembra 2003:

ob 18. uri otvoritev razstave likovnih del akademskega slikarja BONIJA ČEHA iz Radovljice.

Torek, 30. septembra 2003:

ob 18. uri otvoritev razstave Kulturnega centra Univerze v Celovcu UNIKUM: LEPA PUŠČA/SCHÖNE ODE/BELLA BRULLA (1. Nadstropje)

Četrtek, 2. oktobra 2003:

ob 18. uri otvoritev razstave UNIKATNIH STOLOV arhitekta in oblikovalca prof. JANEZA SUHADOLCA iz Ljubljane.

Četrtek, 13. novembra 2003:

ob 18. uri otvoritev razstave najpomembnejših likovnih del Gornjesavskega muzeja Jesenice z naslovom BOGASTVO LIKOVNIH DEL.

Četrtek, 4. decembra 2003:

ob 18. uri otvoritev razstave tekstilij ing. KARMEN KLOBASA iz Zabreznice (1. nadstropje).

Muzejski večer, v četrtek, 18. septembra 2003

z naslovom JAKA TORKAR 1932 - 2002, v dvorani (2. nadstropje) Kosove graščine, Titova 64 na Jesenicah

Program MDJ za obdobje od septembra do decembra 2003

① 18. september dr. C. Avguštin, T. Konobelj, S. Kokalj: **JAKA TORKAR 1932 - 2002**

② 16. november M. Žnidar: **TISOČLETNICA BLEDA**

③ 20. november dr. F. Šerbelj: **RAZSTAVA BOGASTVO UMETNIŠKIH DEL V GORNJESAVSKEM MUZEJU JESENICE**

④ 18. december dr. M. Tersegglav: **PAZNIKI V DECEMBRU**

Vsi muzejski večeri bodo v dvorani Kosove graščine (2. nadstropje), Titova 64 na Jesenicah, začetek ob 18 uri.

Vstop je brezplačen!

1. JAKA TORKAR

1932 - 2002,

dr. Cene Avguštin, Tone Konobelj,
Silvo Kokalj.

Program smo objavili že v prejšnji številki Muzejskega časopisa.

2. TISOČLETNICA BLEDA,

predavatelj M. Žnidar,
16. november 2003

10. aprila 1004 je nemški cesar Henrik II daroval svoje posestvo na Bledu briksenškemu škofu Albuinu zaradi njegovih zaslug pri obnovitvi nemške oblasti v severni Italiji. Tej darovnici so sledile še štiri: leta 1011 so dobili v last blejski grad in 30 kraljevskih kmetij, leta 1040 je Henrik III. podaril posestva med Trišk o Bistrico in Bledom, leta 1063 je Henrik IV. podaril škofu Altavinu posestva na področju Otaleškega vrha in pogorja Kamnika, leta 1073 pa so jim podelili lovski pravico na vseh posestvih. V 12. stoletju so škofje povečali posest zlasti v Bohinju, na Poljšici, v Mostah, Žirovnici in Potokih. Ko je blejsko gospostvo doseglo največji obseg, je merilo 5545 oralov in 1112 kvadratnih sežnjev in je moralo leta 1622 poslati v Brixen 300 govedi in 20 centov voska. Briksenški škofje sami niso neposredno upravljali svojega posestva, ampak so zato imeli upravitelje (Burggraf). Od leta 1369 so gospostvo dajali v zakup grofom Kreighom, Herbertu Turjaškemu, baronu Ivanu Josipu Lenkoviču in Žigi Turnu. Kasneje so zakupniki postali tudi ljudje neplemiškega rodu, ki so se menjavali do prihoda Napoleona, ki je posestvo podržaval. Leta 1838 so ga spet vrnili prvotnim lastnikom, ki pa zanj po zemljiški odvezi leta 1848 niso kazali več nobenega zanimanja. Grad z vsemi zemljišči in gozdovi so leta 1858 prodali podjetniku Ruardu, zadnjemu savskemu fužinarju.

M. Žnidar

3. RAZSTAVA BOGASTVO UMETNIŠKIH DEL V GORNJESAVSKEM MUZEJU JESENICE,

dr. F. Šerbelj
18. december 2003

Že kar nekaj let je preteklo od takrat, ko je Tehniški muzej Železarne Jesenice in kasneje Muzej Jesenice začel sodelovati z Narodno galerijo. Muzej je sodeloval s svojimi likovnimi deli na različnih razstavah Narodne galerije (npr. Antona Karingerja, vedut slovenskih mest itd.).

S kustosom Narodne galerije dr. Ferdinandom Šerbeljem je to sodelovanje

preraslo formalne okvire in plod tega sodelovanja je bila odmevna razstava treh oltarnih podob beneškega slikarja NICOLE GRASSIJA leta 1992 v Narodni galeriji v Ljubljani in v Kosovi graščini na Jesenicah. Razstava je bila zelo odmevna, saj je dr. Ferdo Šerbelj do tedaj neznanim likovnim delom odkril avtorja, slikarja Nicolo Grassija in to svoje odkritje objavil v prvem študijskem zvezku Knjižnice Narodne galerije. Sam je takrat v uvodu dokaj skromno zapisal: »Ob pregledu fototeke Muzeja na Jesenicah pred štirimi leti sem opazil troje kakovostnih slik, za katere se je izkazalo, da sodijo med dela beneškega slikarja Nicola Grassija ...« Seveda ni bilo tako enostavno in je od »pregleda fototeke« in do pomembne objave preteklo kar nekaj študijskega napora in časa.

Spominjam se navdušenja, ki ga je dr. Ferdo Šerbelj izražal ob najdbi Grassijevega osnutka za eno od treh slik (Marijino vnebovzetje) v fototeki Fondazione Giorgio Cini v Benetkah. S to skico je dokončno dobil potrdilo za vse tri oltarne slike, za katere je že od vsega začetka domneval, da jih je naslikal Nicola Grassi (1682-1748), kot sam pravi »slikar rokokoske izpovedi«.

Dr. Ferdo Šerbelj je e pred tem, še bolj pa po tem, pripravil nekaj pomembnih razstav v Narodni galeriji (npr. o Antonu Cebeju leta 1991, o Cebejevem Križevem potu v Ajdovščini leta 1994, o Antoniu Paroliju, o dolenskem slikarju Antonu Postlu, o baročnem slikarstvu na Goriškem in druge) in objavil svoje raziskave v obsežnih spremnih katalogih. Jeseničanom je kot odličen poznavalec del, ki jih hrani Narodna galerija, na muzejskih večerih pred leti v Kosovi graščini predstavil pomembne slovenske slikarje (npr. slikarje 19. stoletja, impresioniste, Ivano Kobilco itd.).

V četrtek, 20. novembra 2003 smo ga povabili z namenom, da nam z barvnimi diapozitivi pokaže likovni fond Gornjesavskega muzeja Jesenice, v katerem je nekaj del (predvsem iz 18. in 19. stol.) neznanih, nekaj pa tudi znanih avtorjev. Med tistimi, ki jih bo dr. Ferdo Šerbelj predstavil, so tudi kar pomembni slovenski slikarji, kot na primer Janez Potočnik, Andrej Herrlein Anton Karinger.

Muzejski večer bo obogaten z vodenim ogledom razstave v galeriji Kosove graščine.

Namen razstave je priprava umetniških del za vključitev v bodočo stalno razstavo o zgodovini Jesenic, strokovna utemeljitev in objava umetniških del, ki so bila do sedaj v muzejskih depojih.

Tone Konobelj

4. PRAZNIKI V DECEMBRU,

dr. Marko Terseglav,
20. november 2003

V preteklosti smo Slovenci ohranjali svojo identiteto s kulturo. Zato se postavlja vprašanje, če je to mo no še danes, še posebej v kulturno heterogeni Evropi, ki se vedno bolj globalizira in ki nima posebnega posluha za kulturo, še manj za kulturo majhnih narodov. Predavatelj bo skušal dokazati, da je to možno, seveda pod pogojem, da doma uredimo in dorečemo nekatere stvari. Med prvimi je naš odnos do tradicije in dediščine, ki je vedno bolj ignorantski. Ta negativen in prezirljiv odnos pa je za našo istovetnost bolj nevaren kot tujstvo in globalizacija v Evropi. Predavatelj bo poskušal pokazati, da so prav tisti elementi naše kulture, ki jih najbolj zanemarjamo, lahko najbolj zanimivi za Evropo in bojo naš največji adut. Le z njimi lahko obdržimo ali na novo vzpostavimo našo razpoznavnost v svetu. Naš položaj v združeni Evropi bo torej odvisen od nas samih.

Dr. M. Terseglav

SADRA S HRUŠICE

Že dolgo smo zbiralci mineralov vedeli, da je v prejšnjem stoletju na Hrušici deloval rudnik sadre (gipsa). V knjigi Vossa: Mineralien des Herzogthums Krain iz leta 1895 piše, da so pri vasi Birnbaum bei Assling (Hrušica pri Jesenicah) kopali zrnat siv ali bel gips. Na osnovi skromnih podatkov sva z g. Avgustom Delavcem odšla iskat na Belo Polje za Rigljem pri Hrušici prostor, kjer je še pred sedemdesetimi leti rudnik obratoval. Ta je bil sredi današnjega pašnika nad vodnim zbiralnikom nad novim naseljem Hrušica. Žal od samega rudnika ni ostalo prav ničesar, saj so rov ob zaprtju zasuli in zravnali haldo za jalovino tako, da danes ni več mogoče ugotoviti, kje natančno je bil vhod. G. Delavec je rudnik obiskal kot šestleten deček leta 1924 skupaj s stricem, ki je tam delal kot rudar in skupaj sta odšla v jamo. Spominja se, da je na začetku s stropa močno tekla voda, kasneje pa je bil rov vsekan v živo apnenčevo skalo. Po njegovi

Po njegovi oceni je bil dolg okrog sto metrov in visok kot odrasel človek, saj so po njem s samokolnicami vozili izkopan kamen. Po prebiranju na haldi pred rudnikom so gips naložili na vozove s konjsko vprego in ga po rudni poti odpeljali po deželni cesti do cementarne v Mojstrani, kjer so ga uporabljali kot dodatek surovinam za proizvodnjo cementa. Rudnik so zaprli verjetno leta 1931, ko je prenehala delovati cementarna. Rudna pot od rudnika do priključka na bivšo glavno cesto v bližini spomenika talcem na Hrušici je še danes dobro ohranjena. Sredi zelenega pašnika sva našla en sam vzorec gipsa velikosti 80x70x30 mm, za katerega je kasneje analiza pokazala, da je resnično sadra. Še tole: v Vossovi knjigi tudi piše, da so v »Ukova Grabnu« na Jesenicah našli »Brauneisenstein und Marmor« (rjavi železovec in marmor), kar sva z ogledom s prijateljem Rudijem tudi potrdila. Našla sva nekaj rumenorjave železove rude, marmor pa je v resnici brečasta rdeče-bela kamnina, imenovana »jeseniški marmor«, s katero je obložen hruščanski železniški tunel.

Borut Razinger

IZLET »IZLETNIŠKEGA DRUŠTVA«

Kljub številnemu članstvu je v zadnjem času kar težko zvabiti ljudi na izlete, ki jih prireja Muzejsko društvo Jesenice. Novi obrazi se v »ekipi« vse redkeje pojavljajo, so pa zato toliko bolj zagreti tisti, ki so že ves čas stalni zakupniki avtobusnih sedežev in se jih zato prislovično že oprijemlje vzdevek »Izletniška frakcija MDJ«. Verjetno gre pri tem za vprašanje, kako motivirati množico podpornih članov in jim vzbuditi zanimanje za zgodovinsko, kulturno, tehnično, naravno ali morda tudi kulinarično dediščino ciljnih krajev na naši rodni grudi. Široka in cenovno ugodna paleta turističnih potovanj do skrajnih koncev sveta je danes nekaj običajnega: ta korači po Kitajskem zidu, oni se hladi ob Niagarskih slapovih, tretji pase oči v Pradu, četrti grize kolena na Popokatepetl, peti se klanja Leninu, šesti karnevalom v Rio, sedmega meljejo havajski valovi, osmi beži pred nosorogom, devetega gostijo ugrabitelji... Vsa ta pestrost in dejstvo, da lahko v pičlem času hkrati »obdelamo« Mozambik, Latvijo, Mongolijo in Paragvaj nas seveda lahko tudi odvrača od raziskovanja neposrednega okoliša, ko pa se je tako imenitno pohvaliti, da smo dopustovali na Ognjeni zemlji, Grenlandiji in Namibiji. Morda ni več daleč čas, ko bo turistična mrzlica zajela brezmejno veselje, pri čemer pa vsekakor ne gre brez pomislekov, da lahko marsikaj od tistega, kar bi doživeli na Marsu, najdemo tudi v Jurkloštru... Tako se je naša sekcija, ki že

nekaj let ponovno odkriva in raziskuje domače kraje, dne 17. maja podala na »skromno« potovanje do Podsrede. Med vožnjo smo malce obnovili znanje in slišali tudi marsikaj novega o Višnji gori, Stični, Trebnjem, Hmeljniku, Starem gradu in Krakovskem gozdu. V Brežicah je bil prvi pravi postanek z ogledom Posavskega pokrajinskega muzeja v tamkajšnjem imenitnem gradu. Pot smo nadaljevali po Obsotelju, skočili do gradu Pišce in se kmalu na Bizeljskem znašli na Svetih gorah. Povzpeli smo se do znanih cerkva in si jih ob spremstvu domačega župnika in navihanega cerkvenega ključarja z zanimanjem ogledali. Pred vojno je bilo v bivši Dravski banovini na tisoče vodnih naprav (mlinov, žag, kladiv, turbin) in tudi na rečici Bistrici jih je bilo kar nekaj. Edini obnovljen Levstikov mlin v Podsredi, ki še danes melje in je zanimiv tudi za turiste, smo si z zanimanjem ogledali tudi mi. Še bolj zanimiv je bil obisk na gradu Podsreda, ki je do prve polovice 13. stoletja dobil obliko, ki se je po predelavah v renesančni in strokovni obnovi v novejšem času skoraj nespremenjen ohranil do današnjih dni. Znotraj romanskega obzidja sta dva romanska palacija, na delno arkadiziranjem notranjem dvorišču z dvema kamnitima stopniščema se na obodno zidovje in renesančni vzhodni trakt naslanja stolp z grajsko kapelo. Sredi dvorišča stoji cisterna, na prednji najbolj izpostavljeni strani pa se prislanja mogočen, danes za etažo znižan štirinadstropen romanski Bergfried (stolp) z vhodom skozi renesančni portal. Arkade v severnem palaciju so gotske, južni palacij z viteško dvorano pa obteka renesančni arkadni hodniki. Med obnovitvenimi deli so odkrili številne romanske elemente: line, strelnice, okna, in portale. Danes grad gostuje številne vrhunske kulturne prireditve in več stalnih ter občasnih muzejskih zbirk. Z novimi vtisi in doživetji smo programski del našega druženja sklenili ob večerji v domači gostilni sredi podsreškega trga.

Kovačič Zdravko

IZLET V PORABJE

Najbrž od vseh zamejskih Slovencev najmanj poznamo življenje in situacijo Slovencev na Madžarskem. Zato se je Muzejsko društvo odločilo, da obiščemo Porabje. To je predel med reko Rabo, ob avstrijski in slovenski meji. Na 94 km živi danes še okrog 4000 Slovencev v sedmih vaseh (Števanovci, Andovci, Verica-Ritkarovci, Gornji in Dolnji Senik, Slovenska ves in Sakalovci). Kulturno in jezikovno je Porabje del prekmurskega Goriškega. Domačo govorico so v Porabju dolgo ohranjale le družine in cerkev, vendar je asimilacija vedno močnejša, ker se ljudje iz nerazvitega predela izseljujejo. Več pa nam bo o življenju porabskih Slovencev povedala domačinka, etnologinja

gospa Marija Mukič Kozar, ki nas bo popeljala tudi po nekaterih vaseh in po kulturnem središču Porabja, po Monoštru. V Monoštru si bomo ogledali tudi manjši pokrajinski muzej Avgusta Pavla, v katerem je lokalna etnološka in kulturološka zbirka. Danes je v Monoštru tudi sedež Zveze Slovencev na Madžarskem. Od leta 1998 patu delujeta tudi Slovenski informacijski in kulturni center. Obnjempaje nov hotelček Lipa, v katerem bomo tudi prespali. Zaradi dolžine poti, bo naš izlet izjemoma dvodnevni. Zamišljeno je, da bi se v zgodnjem sobotnem jutru odpeljali iz Jesenic do Celovca, od tam po avtocesti do Gradca in naprej po Gradiščanskem do madžarske meje in v Monošter. To je z Gorenjskega najkrajša pot do Porabja. Vse podrobnosti o programu, ceni in ostale informacije, boste udeleženci izleta dobili naknadno, saj zdaj še urejemo stvari z gospo Mukič. Monošter: V 13. stoletju je bil tu postavljen cistercijski samostan s cerkvijo posvečeno sv. Gotthardu (romanska bazilika). Samostansko zgradbo so v 16. stoletju preuredili v utrdbo. Današnja baročna cerkev je bila pozidana v 18. stoletju in je zanjo značilna pilastrska fasada z visokim zvonikom in bogato notranjostjo. Iz konca 19. stoletja pa je ohranjenih nekaj zanimivih hiš v historičnem slogu in nekaj secesijskih stavb. Monošter je tudi šolsko središče porabskih Slovencev, a žal na gimnaziji deluje le slovenski krožek. V mestu je tudi sedež uredništva štirinajstdnevnik »Porabje« in knjižnica z zbirko slovenskih knjig. Nekdaj sta v mestu delovali tovarna svile in kos, ki sta dajali kruh mnogim Porabcem. Matična Slovenija se je za Porabje začela zanimati dokaj pozno. V začetku 70-tih let najdemo tam najprej raziskovalce (etnologe, folkloriste, jezikoslovce), kasneje pa le počasi stopa na sceno tudi slovenska politika, ki ima še danes velik dolg do Porabcev, ki so bili več ali manj vedno prepuščeni sami sebi in svoji iznajdljivosti, kar pa ni bilo lahko zlasti v obdobju socialistične Madžarske, ki je te obmejne kraje za železno zaveso ignorirala, kakor tudi njihove slovenske prebivalce. Naš izlet zna biti zelo zanimiv, še posebej za vse tiste, ki še nikoli niste bili v Porabju in za vse druge, ki vas zanima življenje zamejskih Slovencev. Vsi ste pr i s r č n o v a b l j e n i !

Dr. Marko Terseglav

Predvidevamo, da bomo šli na dvodnevni izlet v Porabje 4. in 5. oktobra. Predvidena cena za prevoz in prenočišče znaša 10.000 SIT. Za informacije in prijave prosim pokličite Kovačič Zdravko, tel. 584 1341.